Saksframlegg

Arkivsak-dok.	26/7432-4
Saksbehandler	Sarah Christina Evje Halleland

Utvalg	Møtedato
Formannskapet 2023 - 2027	22.10.2026

Østre Agder - betalingsmodell

Kommunedirektørens forslag til vedtak

1. Kommunestyret vedtar en felles betalingsmodell i Østre Agder samarbeidet med følgende fordeling: 20 % fordeles likt mellom kommunene og 80 % fordeles etter folketall med 4 **%** overhead.
2. Vertskommunen må legge fram en oversikt over hvilke kostnader som knytter seg til de ulike samarbeidene, og overheadkostnadene må synliggjøres.
3. Det må ryddes i alle vertskommuneavtaler, finansieringsreglement (med klare avtaler på forandlingstidspunkt for fremtidige justeringer) og separere IPR og tjenestesamarbeid på en tydeligere måte.
4. Det er mulighet for å evaluere betalingsmodell og samarbeidsavtaler med en eventuell reforhandling maksimalt hvert 4. år, og det bør legges til siste året i hver kommunestyreperiode.

Vedlegg

Finansiering av andre interkommunale samarbeid
Detaljerte vedtak i Representantskapet angående betalingsmodell i perioden sept 2025 - mai 2026
Betalingsmodellen i ØA Brev til bystyret i Arendal

Kommuneplanen

Regionalt tjenestesamarbeid og regionale samarbeidsforum er relevante for satsingsområdene Livsmestring i alle faser og Næringsutvikling.

Sammendrag

Det har pågått diskusjoner i Østre Agder om endring av betalingsmodellen. Det er tidligere ikke oppnådd enighet i representantskapet (Østre Agder Interkommunale Politiske Råd). De fleste kommunene unntatt Arendal og Grimstad har imidlertid vedtatt en fordeling med 20% fast, 80% etter innbyggere og 4% overheadkostnader. Etter at også Arendal kommune signaliserte at de kunne akseptere en slik løsning i siste møte i representantskapet bør også Grimstad kommune endre sitt vedtak ved at overhead settes til 4% i stedet for det tidligere vedtatte 5%.

Fakta

Endring av betalingsmodell for tjenestesamarbeidene i Østre Agder har vært behandlet i flere møter i Representantskapet i perioden september 2025 til oktober 2026. Saken ble aktualisert ved at Arendal kommune tok initiativ til en gjennomgang av eksisterende modell.
Gjeldende hovedmodell har vært basert på en fastandel på 15 % og en variabel andel på 85 % fordelt etter innbyggertall. Arendal kommune, som er vertskommune for de fleste samarbeidene, mener fastandelen må økes.

Det har vært ulike syn blant deltakerkommunene om behov for endringer, hvilke prinsipper som skal ligge til grunn for en eventuell ny modell, samt tidspunkt for revisjon.

Forklaring av betalingsmodeller

For å sikre en bærekraftig, balansert og forutsigbar finansiering av tjenestesamarbeid har det vært behov for en felles gjennomgang av dagens fordelingsmodeller. Arbeidet har hatt som mål å identifisere og vurdere alternative fordelingsprinsipper som kan gi et mer treffsikkert og transparent bilde av kommunenes relative belastning og nytte av tjenestene. Det er lagt vekt på både objektive og aktivitetsbaserte kriterier, samt å ivareta prinsipper om likebehandling, økonomisk bæreevne og praktisk gjennomførbarhet.

I prosessen er følgende modelltyper vurdert:

- Fordeling basert på innbyggertall
- Fordeling etter faktisk bruk/aktivitet
- Lik fordeling mellom kommunene
- Fordeling etter innbyggertall justert for forskjeller i frie inntekter per innbygger
- Fordeling basert på en vektet kombinasjon av flere modeller

Arbeidet har gitt en samlet gjennomgang av styrker, svakheter og mulige kombinasjoner av disse prinsippene. Målet er å fremme et beslutningsgrunnlag som bygger på både økonomisk balanse og helhetlig regionalt ansvar, og som kan brukes på tvers av de ulike samarbeidene i Østre Agder.

Finansiering av andre interkommunale regionråd nasjonalt

Gjennomgang av et bredt utvalg interkommunale regionråd viser at de fleste samarbeid benytter kombinasjoner av fastdel og innbyggertallsbasert fordeling når kostnader skal fordeles mellom kommunene. Variasjonene handler i hovedsak om hvor tungt innbyggertallet skal vektes, og i hvilken grad det legges inn en lik grunnfinansiering per kommune.

Et hovedmønster synes å være at tjenester med høy grad av felles nytte og relativt uavhengig av kommunestørrelse (f.eks. sekretariat, politisk samordning og strategiarbeid) ofte finansieres med en større fastdel. Dette kan sikre stabil drift og reflekterer at alle kommuner har likeverdig interesse i grunnfunksjonene i samarbeidet.

Tjenester som i større grad drives av volum eller etterspørsel, slik som legevakt, brann og redning, dokumentsenter og enkelte IKS-tjenester, finansieres oftere med en høyere innbyggertallsandel. Dette kan anses som en balansert modell fordi kostnadene henger tettere sammen med befolkningsgrunnlaget, og at flere av tjenestene har stor grad av beredskap.

Samlet viser gjennomgangen at regionrådene søker balanse mellom rimelig fordeling (volum/bruk) og stabilitet (likt grunnbeløp). Det finnes ikke én dominerende modell, men et tydelig bilde av at kombinasjonsmodeller gir fleksibilitet og tilpasning til tjenestens karakter og kommunenes ulike

størrelse.

Vurderinger:
Kommunedirektørene vektlegger at det interkommunale tjenestesamarbeidet i Østre- Agder dekker behovet for tjenester til regionens 98 000 innbyggere innen en rekke kritiske tjenesteområder – som legevakt, kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH), brann og redning, krisesenter, personvern og juridisk kompetanse.

Tjenestesamarbeidene sikrer mer robusthet ved økt tilgang på kompetanse og kapasitet, spesielt for de mindre kommunene. Samlokalisering av kompetanse og etablering av større fagmiljøer gjør tjenestene mindre sårbare for rekrutteringsutfordringer. Dette gjelder særlig innen barnevern, legevakt og brannvesen hvor samarbeid gir tilgang til spesialisert kompetanse og bedre beredskap på tvers av kommunegrensene. Dette er ikke er mulig for den enkelte kommune å etablere og opprettholde alene.

Særlig innen helse- og omsorgstjenester gir samarbeidet dokumenterte gevinster i form av bedre pasientforløp, høyere faglig kvalitet og mer effektiv ressursbruk. Tett samhandling mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten, samt felles utviklingsarbeid innen digitalisering, kompetanse og tjenesteutvikling bidrar til mer helhetlige og bærekraftige tjenester.

Tjenestesamarbeidene gir økonomiske gevinster og bedre ressursutnyttelse gjennom stordriftsfordeler, felles investeringer og mer effektiv drift.

Vedlagte årsmelding for 2025 viser blant annet at et godt utviklet samarbeid i Østre Agder øker mulighetene til å framskaffe eksterne midler hvor vi i felleskap har gjennomført omfattende forskningsdrevne innovasjons– og utviklingsprosjekter innenfor tjenesteutvikling. Dette er avgjørende for å møte dagens behov og håndtere de økende utfordringene kommunene i Østre Agder står overfor i årene framover.

Samarbeidet bør derfor videreføres, videreutvikles og styrkes for å sikre bærekraftige tjenester i hele regionen.

Utredningsarbeidet om endring av betalingsmodellen viser at det er bred enighet om betydningen av samarbeidet i Østre Agder tross ulike vurderinger av hvordan kostnader bør fordeles mellom kommunene.

Prosessen har også vist behov for et felles og transparent faktagrunnlag ved fremtidige endringer.

De fleste kommunene unntatt Arendal og Grimstad har vedtatt en fordeling med 20% fast, 80% etter innbyggere og 4% overheadkostnader. Etter at også Arendal kommune signaliserte at de kunne akseptere en slik løsning i siste møte i representantskapet 9. oktober 2026 bør også Grimstad kommune endre sitt vedtak ved at overhead settes til 4% i stedet for det tidligere vedtatte 5%.

Konklusjon
Etter å ha sett mer overordna på hvorfor Østre Agder samarbeidet er viktig, kommer en tilbake igjen til betalingsmodell. Det har særlig vært diskutert:

- balansen mellom fast og variabel kostnadsfordeling
- om bruk skal inngå som fordelingsparameter
- behovet for stabilitet og forutsigbarhet i modellen
- synliggjøring av vertskommunens kostnader, særlig indirekte kostnader (overhead, som i dette tilfelle ikke inneholder husleie)

Prosessen har også vist behov for et felles og transparent faktagrunnlag ved fremtidige endringer.

Representantskapet har etter en lengre prosess vedtatt en justert betalingsmodell med økt fastandel.

De fleste kommunene unntatt Arendal og Grimstad har vedtatt en fordeling med 20% fast, 80% etter innbyggere og 4% overheadkostnader. Etter at også Arendal kommune signaliserte at de kunne akseptere en slik løsning i siste møte i representantskapet 9. oktober 2026 bør også Grimstad kommune endre sitt vedtak ved at overhead settes til 4% i stedet for det tidligere vedtatte 5%.